

VERBORGEN VERHAAL



JAAP DE KAM

Copyright © 2021 Jaap de Kam
All rights reserved

Tweede editie, maart 2021
Enkele correcties

Eerste editie, januari 2021
Redactie: Rika de Kam-Habets
Inhoudelijke toets: Philma Herberichs-Habets

Vormgeving binnenwerk: Vellum
Vormgeving omslag: iStudio
Uitgave: Brave New Books

De auteur heeft ernaar gestreefd om de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de auteur richten.

Omslag foto: Frans Habets en eenheid 20e Regiment Artillerie

Voor Nina

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	ix
FRANS' VERBORGEN OORLOGSVERHAAL	1
1 Oorlogsherinneringen	5
2 Rika's ouders	8
3 Frans' jonge jaren	25
4 Dreiging en mobilisatie	53
5 De laatste overgeblevenen	74
6 Bezetting en bevrijding	121
Nawoord	131
Verantwoording	144
VERLEDEN VAN LIMBURG	149
Een bijzonder stukje Nederland	151
<i>Bronnen</i>	169
<i>Over de Schrijver</i>	175

WOORD VOORAF

Verwarrende tijden beleven we nu. Een gevaarlijke pandemie beheerst de wereld. Russische trollenfabrieken zaaien twijfel aan feiten, wetenschap en instellingen. Westerse democratieën verliezen aan invloed en dictatoriaal China laat zich steeds meer gelden. Nog ingrijpender is het grootschalige gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee de wereldwijde opwarming en het smeltende landijs op Antarctica.

Dit verhaal gaat over Frans Habets, mijn schoonvader. In 1913 werd hij geboren, net voordat het wapengekletter van beide wereldoorlogen en de malaise van het interbellum losbarstte. Dat waren niet alleen verwarrende tijden, maar jaren vol geweld en wereldwijde chaos. Hoe heeft hij die beleefd? Dat was vroeger bij hem thuis met zijn kinderen geen gespreksonderwerp. Zelf hoorde je hem er niet over. Stille Frans, zoals hij bekend stond, vond zichzelf en zijn belevenissen niet zo bijzonder.

Hij kwam uit Zuid-Limburg, uit het dorpje Ubachsberg. Inmiddels is deze streek een gewoon stukje Nederland geworden met enkele bijzonderheden. Maar teruggaand in

de tijd worden de verschillen tussen Zuid-Limburg met de rest van Nederland steeds groter. Mijn schoonvader leefde niet alleen in een bijzondere tijd, maar ook in een voor Nederland uitzonderlijk gebied.

Hij was mijnwerker en heeft dus onbewust ook meegeholpen om koolstof, tientallen miljoenen jaren veilig opgeborgen, in de dampkring te laten ontsnappen. In zijn tijd besepte niemand de rampzalige gevolgen daarvan op termijn. Zelf heb ik gemakkelijk praten. Ik ben van een bevoorrechte generatie, geboren precies op de helft van de twintigste eeuw, dus net na de wereldoorlogen en nog voordat de ontwrichting van de dampkring het leven vergaand zal bepalen.

Van volgende generaties zal veel worden gevraagd. Goede voorbeelden kunnen daarbij helpen. Niet alleen beroemde mannen en vrouwen kunnen als voorbeeld dienen, gewone mensen ook, mensen met de moed om de juiste keuzes te maken als het er op aan komt. Frans Habets was zo iemand.

Dit verhaal draag ik op aan mijn kleindochter Nina. Ik hoop dat zij iets kan opsteken van haar overgrootvader bij de moeilijke keuzes waar ook zij onvermijdelijk mee te maken zal krijgen.

Amstelveen, januari 2021

FRANS' VERBORGEN
OORLOGSVERHAAL







Hierboven: Frans Habets (* 4 oktober 1913, † 30 maart 1977), 62 jaar, wandelend door de korenvelden bij Ubachsberg.

Voorgaande pagina: Frans Habets, ongeveer 18 jaar, in dienst bij Schrouff Meelhandel te Schaesberg.

1 OORLOGSHERINNERINGEN



Oorlogsgeschiedenissen van ooggetuigen blijven fascinerend. Het gaat om mensen in extreme omstandigheden. Mijn schoonvader was dienstplichtig soldaat tijdens de Duitse inval in de meidagen van 1940. Hij vertelde mij daarover eens dat Duitsers hem beschoten hadden. Meer kwam ik er van hem niet over te weten, zwijgzaam als hij van nature was. Waarom werd hij beschoten en hoe? Vragen die bleven hangen, tientallen jaren.

Ik heb hem maar vijf jaar meegemaakt, in de eerste helft van de jaren zeventig. Toen zagen echtgenote Rika en ik hem een paar keer per jaar als we bij haar ouders in Ubachsberg gingen logeren voor een weekendje.

Na mijn pensionering in 2015 kreeg ik de tijd en rust om serieus na te gaan wat onze beide ouders meegemaakt hadden in de oorlogsjaren. Ik kon het ze toen niet meer vragen. Van mijn ouders was er tenminste nog een doos vol oude brieven. Daarmee waren hun oorlogsbelevissen vrij aardig te reconstrueren.*)

Maar wat hadden Rika's ouders er eigenlijk over nagelaten? Vrijwel niets. Flarden van herinneringen aan een enkel

gesprek, een paar foto's, dat was het. Met wat ik er zelf over wist, kon ik nog geen half A4-tje vullen.

In September 2020 hoorden we toevallig dat er werd gewerkt aan een boek over Ubachsberg in oorlogstijd. De Heemkundevereniging van Voerendaal was daarmee bezig, Ubachsberg valt onder die gemeente. De initiatiefnemer, Marcel Neven, was een oud-klasgenoot van Rika. Hij heeft haar vader nog gekend want allebei waren ze lid van de Ubachsbergse fanfare. Hoe aardig zou het zijn als in dat boek het oorlogsverhaal van Rika's vader opgenomen zou worden, hij was tenslotte een Ubachsberger die in de meidagen met de Duitsers had gevochten of in ieder geval door hen was beschoten.

Hij was ruiter geweest in militaire dienst, dat wist Rika nog wel, maar meer niet. Philma, Rika's jongste zusje, had daar iets interessants aan toe te voegen. Zijn paard werd onder hem vandaan geschoten. Dat had ze hem ooit horen zeggen. Dat had veel indruk gemaakt en ze had het goed onthouden.

Rika's broer Jan had gelukkig meer herinneringen. Lang geleden had Jan zijn vader geholpen bij de verbouwing van de ouderlijke woning en later omgekeerd hielp zijn vader hem met de bouw van zijn eigen huis. Tussen de bedrijven door had zijn vader daarbij een paar oorlogsherinneringen opgehaald, die Jan waren bijgebleven.

Jan was al ongeneeslijk ziek toen ik hem belde en er naar vroeg, maar hij wilde graag de kennis delen die alleen hij bezat. In soms uitvoerige telefonades kreeg ik zo toch nog aardig wat over zijn vader te horen. Voor Jan waren die telefoontjes een grote inspanning hoewel hij dat aan mij nooit liet blijken. Tragisch genoeg waren het de laatste paar weken van zijn leven.

Hij had een aantal anekdotische fragmenten weten op te diepen. Die bleken later goud waard. Het oorlogsverhaal van zijn vader zou anders voor altijd verloren zijn gegaan.



*) Die reconstructie heeft een stevig boek opgeleverd:
'Vaarwel Vlissingen'

2 RIKA'S OUDERS



Iemand die mij als kind zou hebben gezegd dat ik ooit zou trouwen met een Limburgse, zou ik voor gek hebben versleten. Toch is Rika een onvervalste dochter van het Zuid-Limburgse heuvelland. Ze komt uit Ubachsberg, het hoogst gelegen kerkdorp van Nederland. Rika en ik zijn nu al vijftig jaar samen, gelukkig getrouwd en hebben twee dochters en inmiddels drie kleinkinderen.

Ik ben in 1950 geboren in Geleen, Limburg. Je zou dus kunnen zeggen dat ik ook een Limburger ben, maar mijn ouders kwamen uit Vlissingen. Ze verhuisden naar Geleen vanwege het werk van mijn vader bij de opbouw van de chemische industrie. Daarbij werd aantrekkelijke huisvesting aangeboden. Veel inwoners van Geleen van buiten de provincie kwamen er terecht om dezelfde redenen. Het stadje raakte daardoor verdeeld tussen de autochtone Limburgers en alle overige Nederlanders, die door de Limburgse inwoners collectief 'Hollanders' genoemd werden. Bij hen hoorde ik dus ook. Toen was het onder-

scheid messcherp tussen de katholieke Limburgers en de meestal niet-katholieke Hollanders. De vernederlandsing van de streek was bij lange na nog niet zo ver doorgedrongen als nu. Het waren toen twee gescheiden samenlevingen die nauwelijks met elkaar omgingen. Ik ging naar een Hollandse school, zat bij een Hollandse padvinderij en een Hollandse korfbalclub. Vanzelfsprekend spraken we thuis geen Limburgs maar Nederlands. Op zondagochtend ging ik naar de zondagsschool van de hervormde kerk met andere Hollandse kinderen. Ik had ook een katholiek vriendje waar thuis Limburgs werd gesproken. Volbloed Limburgers waren die mensen echter niet, want zijn vader kwam uit Overijssel. Hij was een zeldzaam voorbeeld van een geïntegreerde van buiten de provincie.

Erg vriendschappelijk gingen Hollandse en Limburgse kinderen niet met elkaar om. Er waren vechtpartijtjes en ik liep liever niet door een overwegend Limburgse straat, want daar werd ik voor Hollandse Kaaskop uitgescholden of zelfs achterna gezeten.

Geleen, met zijn grote Hollandse enclave, was Limburg niet. Het echte Limburg lag ten zuiden van het stadje, daar begon het Zuid-Limburgse heuvelland.



Mijn schoonvader had ik nog nooit zo teneergeslagen gezien.

Op die grijze september-ochtend van 1976 stonden Rika en ik opgetogen voor het gereedstaande Fokker propeller-vliegtuig in KLM-kleuren. Het zou ons van de kleine luchthaven in Beek (L) naar Schiphol brengen.

Van mijn eigen vader had ik met een handdruk afscheid genomen. 'Als het jullie bevalt daar in Canada, moeten jullie er daar maar het beste van maken.' Hij had die tekst duidelijk voorbereid en hield zich flink. Ik was erdoor verrast. Mijn